

de ROZ

maandorgaan van
BIOLOGIA MARIITIMA
Nederlandse vereniging van
zee-aquariumliefhebbers

Opgericht 12 november 1939

Redactie: M.Bot,
Sportlaan 75, Vlaardingen

9e jaargang nr 12(96)

december 1958

Driebandkoraalvisjes

OP HET KORAAIRIF

door
Prof Dr H C Delsman

Wie ooit in de tropen gelegenheid heeft gehad een koraalrif te bezoeken en kennis te maken met al het schoons, dat daar onder het zee-oppervlak leeft en groeit, zal de herinnering er aan zeker zijn gehele verdere leven als iets heel moois bewaren.

Uren kan men er zich verlustigen aan al het interessante, dat zich aan onze verraste ogen steeds weer biedt, zonder ooit uitgekeken te raken.

In een kort artikel daarvan een indruk te geven, is waarlijk geen gemakkelijke taak.

In hoofdzaak worden de riffen opgebouwd door de koraaldieren die kolonies vormen met een gemeenschappelijk kalkskelet. Het aantal soorten van die koraaldieren is groot en in uiterlijk doen ze dikwijls aan de planten denken; nu eens boomvormig vertakt, zoals de Acropora-soorten, dan zich weervlak of plaatvormig uitbreidend, zoals de broze Montipora's, of ook wel knolvormig zoals de hersen- en sterkorallen (Maendra, Astraeiden).

Al deze koralen, die we in collecties slechts als witte of gebleekte kalkskeletten kennen, blijken in leven overtrokken te zijn met een fluwelige, weke substantie, die allerlei tinten van geel, groen en blauw vertoont.

Zij vormen de onderzeese tuinen, die dus niet uit planten, maar in hoofdzaak uit dierlijke organismen bestaan.

Behalve de koralen met een kalkskelet is er ook een kleinere groep met een hoornachtig skelet. Een dergelijk hoornkoraal staat in Indonesië bekend als akar bahar. Er wordt speciaal op gevist, omdat men van het zwarte, hoornachtige skelet, dat bij verwarming buigzaam wordt, polsringen vervaardigt, die in Indonesië heel algemeen worden gedragen. Zij gelden namelijk als een uitstekend geneesmiddel tegen allerlei kwalen, al staat de geneeskundige wetenschap hier sceptisch tegenover! Koraalriffen zijn beperkt tot de tropen en ook de wăteren om Indonesië zijn er rijk mee gezegend. Haast alle rotsachtige of zandige kusten worden omzoomd door kustriffen, niet altijd

tot genoegen van de zeevaarder!

Op modderige kusten daarentegen, waar de mangrove welig tiert, ontbreken ze. Het water is daar niet helder genoeg en laat het licht niet voldoende door. Licht toch is een onontbeerlijke factor voor het gedijen der koralen. Hun weefsels zitten namelijk vol kleine, ééncellige wiertjes, die - als alle planten - onder de invloed van het zonlicht zuurstof produceren, die aan de koralen ten goede komt. Dit gebeurt echter alleen onder invloed van het licht (assimilatie).

Het mopiste ziet men de koraaltuinen met behulp van een zee-kijker. Denk u een emmertje zonder bodem, maar met een ruit in de grootste der beide openingen. Verder een paar handvatten om het vast te houden. De glasruit dompelen we in het water en we kijken nu door de kleinere, bovenste opening naar de ruit.

Door die ruit zien we dan alles even helder en duidelijk als in een aquarium. Op diepere plaatsen kunnen we de kijker tevens als boei gebruiken: we hangen er aan en drijven zo rond en daar we nu tevens niet veel beweging behoeven te maken, verschrikken we de bewoners ook niet al te zeer, zodat ze zich dikwijls van heel nabij laten bewonderen.

Om van de wal af het eigenlijke, rijke rif te bereiken, moeten we eerst door de lagune waden, waar de bodem uit prikkelig koraalzand bestaat, ontstaan door de verwerking van de koraal-skeletten. Het water is hier overdag al spoedig te warm dan dat baden hier een genot kan zijn.

Ook het dierlijk en plantaardig leven valt tegen: wat armelijke koralen en bruinige wieren schijnen zich hier en daar met moeite staande te houden. Naar buiten, naar de levende buitenrand van het rif toe, wordt het water wat koeler (hoewel nog altijd een 28° C!) en neemt de verscheidenheid van de bewoners toe. Kudden van langwerpige zeeögels (*Diadema*) zien we op de bodem zitten, dan weer wat matblauwe zee sterren (*Linckia*) of dikke, zwarte zee komkommers of tripang (*Holothuria*). Kleine krabbetjes schieten voor onze voeten weg, waarbij soms een grote, blauwe radjoegan (*Neptunus*), zoals die ook op de vismarkt wordt aangevoerd.

Al spoedig ontdekken we op de bodem ook enkele van die grote Anemonen van het geslacht *Stoichactis*, die haast altijd in symbiose leven met bontgekleurde visjes, o.a. met het bekende

oranje visje *Amphiprion percula*.

Eerst zien we de visjes vaak niet, maar als we - gewapend met de zeeijkker - wat wachten, komen ze al spoedig tevoorschijn uit de dichte bos van bruine tentakels, waartussen ze spelen en waarin ze telkens weer met zichtbaar welbehagen wegduiken. Oranje en krijtwitte banden lopen dwars over de romp en de vinnen, gescheiden door keurige zwarte lijntjes. Hoe spoedig zouden deze bonte, niet al te vlugge visjes aan de vijanden ten prooi vallen, als de anemoon er niet was met haar tentakels vol netelbatterijen, waarmee we maar liever niet in aanraking moeten komen, maar die de oranje visjes geen kwaad doen.

Zo langzamerhand zijn we nu de lagune doorgewaad en hebben we de levende buitenrand van het rif bereikt, waar het snel dieper wordt. We verlaten hier dus maar de vaste grond en dobberen - aan onze zeeijkker hangend - rustig rond.

Wat al pracht valt hier te bewonderen! Tegen een diepblauwe achtergrond zien we in het heldere zeewater een romantisch landschap van bergen en dalen, met grillige rotsen en diepe kloven, zich verliezend in een wegblauwend verschiet.

En daartussen scholen vissen, zo fijn van kleur en tekening, dat nauwelijks een penscel te vinden zou zijn, in staat ze weer te geven. Een zwijgende, geruisloze wereld van wonderbare schoonheid, waarnaar we uren kunnen blijven kijken zonder dat het ooit gaat vervelen.

Want telkens ontdekken we weer nieuwe vormen, die langzaam voorbijglijden in dit sprookjesland, nauwelijks gestoord door onze aanwezigheid.

Dikwijls leven deze bonte koraalvissen in paartjes, zijn dus blijkbaar monogaam, dan weer in kleinere of grotere troepjes, zoals de papagaai-visjes, een enkele maal ook in grote scholen zoals de geelstaarten of ekor koning (*Caesio* koning). Deze marineblauwe vissen met gele vinnen en staart zwemmen boven de wat diepere riffen in scholen van honderden.

De Japanse vissers vangen ze op een heel eigenaardige manier. Ze stellen op de rand van het rif een zakvormig net met twee lange zijvleugels op, springen dan met 10 à 20 man te water en jagen de vissen het net in. Bij duizenden worden de geelstaarten sindsdien op verschillende vismarkten aangevoerd en vormen een smakelijk en goedkoop volksvoedsel. De inlandse

vissers namelijk weten ze slechts in een klein aantal te bemachtigen met behulp van fuiken.

Typische rifbewoners zijn ook de papagaaivissen. Er zijn talloze soorten, de één al bonter dan de andere. Ze zijn de knaagdieren onder de vissen. Met hun beitelvormige tanden knagen ze aan wieren en koralen. Meestal zien we ze in troepjes bezig, vaak kop omlaag en staart omhoog. Ook tussen de door de Japanners op de vismarkt aangevoerde Ekor koening komen ze vaak voor en dan kunnen we op ons gemak de vele verschillende soorten determineren.

Prachtig van kleur en tekening zijn ook de hoge en platte Vlindervissen, o.a. de Wimpelvis - wit, zwart en geel - met zijn sierlijke wimpel, die ontstaat door het uitgroeien van de vierde stekel van de rugvin; het Pineetvisje, het Witkraagje, beide met een puntig snuitje, waarmee ze in hoekjes en gaatjes tussen de koralen rondsnuffelen. Het zijn dan ook geen vlugge zwemmers, maar wel behendig in het wenden en keren van het hoge, platte lichaam.

Een grotere en prachtige soort is die, welke ik Koningsvis heb gedoopt, omdat mij de inlandse naam Ikan kaming (= geitenvis) toch wel wat al te prozaïsch en te weinigzeggend leek voor zo iets moois.

Al deze vlindervissen en verwanten komen gewoonlijk in paartjes voor, waarbij er geen verschil tussen mannetje en wijfje valt te ontdekken.

Eén der mooiste verschijningen in het zeeaquarium op de Pasar Ikan (vismarkt) te Djakarta was de Schorpioenvis. Rug- en borstvinnen zijn sierlijk waaiervormig uitgegroeid en worden gewoonlijk naar alle kanten uitgespreid gehouden, waarbij de vis op korte afstand boven de zandbodem zweeft. Is er gevaar, dan maakt hij plotseling een sidderende beweging, als om de vijand aan het schrikken te maken. Of hij op die manier misschien een zeeögel met zijn gevaarlijke stekels imiteert? Hij behoort echter tot de niet talrijke vissen, die gifstekels hebben en wel in de rugvin. Trapt men er per ongeluk op, dan heeft dit onaangename gevolgen!

Hiermede hebben we met enkele der bekendste bewoners van de koraalriffen kennis gemaakt. Hun aantal is echter zó groot, dat een dik boek nodig zou zijn om ze alle te beschrijven. Jammer genoeg planten zeevissen zich in aquaria niet voort.

Blijkbaar wordt de vrije natuur daarin toch niet genoeg benaderd. Alleen het Oranjevisje hebben we onder heel gunstige omstandigheden wel eens tot voortplanting kunnen brengen. Het kleeft zijn eitjes naast de anemoon tegen de wand. De meeste zeevissen echter laten hun eitjes eenvoudig in zee los, waar ze zich planktonisch ontwikkelen.

Uit: De Zeester, jaargang 1956.

----- DE GEVONDEN GROEN-, BRUIN- EN ROODWIJREN -----

door
Betty Kommandeur en Piet Rees

Dit verslag heeft niet de pretentie volledig te zijn. De wieren, die hierin worden genoemd, zijn tussen de oecologische en zoölogische bedrijven door verzameld. Hoogstwaarschijnlijk is de soortenrijkdom veel groter dan dit verslag doet vermoeden. Om enigszins een indruk te krijgen van de plaats, waar onderstaande wieren voorkomen, maken wij de volgende indeling, waarbij opgemerkt dient te worden, dat deze vrij grof is. Dit echter in overeenstemming met de gevolgde wijze van verzamelen.

Van hoogwater- tot laagwaterlijn zijn de meest op de voorgrond tredende soorten achtereenvolgens :

- Fucus spiralis
- Fucus vesiculosus
- Fucus serratus
- Laminaria digitata
- Laminaria saccharina

Als standplaats-aanduiding is deze zñering voor ons doel te nauwkeurig. Om bovengenoemde reden zullen we verder spreken van bovenste Fucus-zñne, onderste Fucus-zñne en Laminaria-zñne, waarbij de grens tussen onderste en bovenste Fucus-zñne ongeveer midden door de vesiculosus-zñne loopt.

In de bovenste Fucus-zñne komen voor: Enteromorpha torta Reinb.? en E. compressa? Grev., Ulva lactuca L., Fucus spiralis L., F. vesiculosus L. en Porphyra umbilicalis J.G. Agardh. Al deze wieren groeien op de stenen.

In de onderste Fucus-zône zien we -naast de vorige soorten - een sterke toeneming van het aantal soorten en individuen van Rhodophyten: *Dumontia incrassata* Lamour, *Polyides rotundus* Grev., *Corallina officinalis* L., *Laurencia caespitosa* Lamour en *L. pinnatifida* Lamour, *Griffithsia flosculosa* Batt., *Ceramium rubrum* C.A. Agardh., *Microcladia glandulosa* Grev., *Chondrus crispus* Lyngb., *Gigartina stellata* Batt., *Gracilaria confervoides* Grev., *Rhodymenia palmata* Grev., *Lomentaria articulata* Lyngb., en *Plotanium coccineum* Lyngb. In deze zône zien we ook in de kleine poeltjes, waar dus ook bij laag water zeewater aanwezig blijft, meer Chlorophyten optreden: naast die uit de hogere zônes *Cladophora Humilis* Kütz?, *C. expansa* Kütz? en *C. glaucescens* Harv.?, *Chaetomorpha linum* Kütz., *Bryopsis hypnoides* Lamour., en *B. plumosa* C.A. Agardh. Het meest opvallend is hier dus het voorkomen van *Fucus serratus*. De opmerking "in poeltjes" bij de hiervoor genoemde Chlorophyten moet waarschijnlijk niet strikt worden genomen. Wieren, die in natte poeltjes volledig zijn ontplooid, vallen veel meer op dan de bij het droog vallen samengeplakte individuen, die vaak nog onder de grotere Fucaceën schuil gaan. In de *Laminaria*-zône, die slechts gedeeltelijk droog valt, vinden we op de hogere rotspartijen vrijwel dezelfde begroeiing als in de voorgaande zône; lager, opzij van de stenen of gedeeltelijk onder water: *Laminaria digitata* Lamour. en *L. saccharina* Lamour, *Hypoglossum woodwardii* Kylan. en *Gymnograngus norvegicus* J.G. Agardh.

Het voorgaande wat de kust van Ambletouse betreft, dus Langue de Chien, Pointe aux Oies en ook de rotsen voor Audresselles. Bij het Fort de la Crèche, tussen Wimcreux en Boulogne, kwamen bovendien nog voor *Pelvetia canaliculata* Donc & Thur.; op de stenen boven de hoogwaterlijn, en in een bocht van de daar nog al vlakke kust, ongeveer op de hoogwaterlijn, een massale groei van *Ascophyllum nodosum* Le Jol.

Wegens het ontbreken van determinatie-materiaal te Ambletouse zijn deze wieren meegenomen en door ons met veel genoegen gedetermineerd met *A Handbook of British Seaweeds*, by L. Newton, waarbij het soms prettig was het werkje van E. Waitner: *Les Algues Marines de Côtes de France* te kunnen opslaan.

Uit: Verslag van het biologisch werkkamp te Ambletouse (Fr.)

KOORNAARVISSEN
(Atherina presbyter)
LANGS DE NEDERLANDSE KUST

door
Ingvar Kristensen

In de afgelopen jaren brachten de garnalenvissers van Den Helder herhaaldelijk Koornaarvisjes aan. Aanvankelijk hielden wij dit visje voor een zeldzame verschijning aan onze kust, want in de journaals van het Zoölogisch Station, waarin sedert 1930 aantekening wordt gehouden van allerlei zeldzame en minder zeldzame dieren, wordt vóór 1948 de Koornaarvis niet éénmaal vermeld. Het is echter denkbaar, dat de vissers ze nooit hebben aangebracht, omdat zij ze niet onderscheiden hebben van Spiering, waarop ze uiterlijk inderdaad nogal wat lijken.

Ook in de Nederlandse literatuur zijn de koornaarvis-gegevens schaars: Redeke vond een dier bij Urk (sept 1907), een klein dier van 33 mm in de Zuiderzee (sept 1911) en nog 22 ex. van 6 - 7 cm bij Wieringen (okt 1905). Voorts kreeg Havinga "enkele" exemplaren van 12 - 13 cm uit de Hoornse Hop (sept. 1930) en "enkele kleine exemplaren" van Buiten IJ en Pampus (okt 1930).

Sedert 1948 kregen wij op het Zoölogisch Station vanaf eind april elk jaar een aantal dieren uit de Waddenzee en van de Noordzeekust, die meestal 8 tot 13 cm meten. Deze dieren hebben één winterring op hun schubben en ze zijn geslachtsrijp. Na begin juni verdwijnen ze meestal weer. Volgens gegevens van de heer J.G. de Haan, conservator aan het Texels Museum, worden er sommige jaren in augustus-september grote aantallen zeer jonge Koornaarvisjes op Texel aangetroffen en wel in het brakke water van "de Bol" op Texels oostpunt. Ook door anderen, o.a. door C. Swennen (N.J.N.-kamp 1954) werden hier jonge Koornaartjes gevangen. Op 1 september 1956 stelden de heer C. Schipper en Mevrouw C.M. Peeters-Planken een klein onderzoekje in naar de hydrografische toestand van "de Bol". Het binnenwater bleek vlak bij het sluisje omstreeks 14 o/oo zout te bevatten - dus ruim de helft minder dan zee water. Ten

NW van het sluisje was het water overal even brak. ZW van het sluisje was het water veel zoeter (± 5 o/oo zout). Deze waarnemingen zijn weliswaar zeer incidenteel en mogelijk is in een minder natte zomer dan die van 1956 het water zouter, niettemin bewijst het voorkomen in 1956 van veel koornaarbroed in "de Bol", dat deze vissoort het zeer brakke water niet schuwt. Trouwens, uit de gegevens van de Fransen weten wij, dat de Koornaarvis, evenals de Geep, in de voorzomer juist het brakke water opzoekt en zijn eieren tussen waterplanten afzet. De eieren bezitten, net als die van de Geep (*Belone*), kleverige haren waarmee ze tussen de planten blijven vastzitten. Voor zulk soort dieren zijn de zeegras-velden een ideale paaiplaats. Nu is juist "de Bol" een der zeer weinige plaatsen in de Waddenzee, waar nog Zeegras (*Zostera marina*) wordt gevonden. Weliswaar weten we niet zeker of de Koornaarvissen in "de Bol" zelf paaien, want het voorkomen van zeer jonge dieren is in dit opzicht geen afdoend bewijs.

Dat blijkt wel uit wat een verwant van de Koornaarvis, de Harder (*Mugil*) te zien geeft: de oude dieren worden elk voorjaar tot vlak onder de wal gevonden - maar niet binnendijks - de jonge Hardertjes daarentegen worden van juli-augustus af in groot aantal binnendijks gevangen. Blijkbaar zijn die als zeer jonge visjes tijdens het spuien met de zoute tegenstroom langs de bodem naar binnen getrokken. Pas in september of oktober, als de watertemperatuur gaat zakken, trachten zij via de sluizen weer de zee te bereiken - en blijkbaar trachten de Koornaarvisjes in het najaar hetzelfde te doen, want zij verlaten in september "de Bol".

Zij trekken dan weg uit de Waddenzee en komen het volgend voorjaar tussen ongeveer 20 en 25 april als geslachtsrijpe dieren terug. Zowel de kleinste dieren van 8, als de grootste van 13 cm vertonen één winterring op hun schubben, dus blijkbaar is de soort éénjarig.

Slechts tweemaal troffen wij een zeer groot exemplaar aan (15.3 en 16.6 cm) waarvan het grootste dier twee winterringen op zijn schubben bleek te bezitten en dus twee jaar oud was (het andere grote exemplaar werd niet onderzocht).

De Koornaarvisjes paaien hier van blijkbaar ongeveer eind juni waarna ze weer plotseling verdwijnen. Of ze dan merendeels sterven dan wel naar het zuiden wegtrekken, weten we niet.

De Koornaarvis zit bij ons ongeveer aan de noordgrens van zijn verspreidingsgebied. Zijn centrum ligt zuidelijker, langs de Zuid-Engelse en Franse kust en in het Middellandse-zeegebied. 's Winters, bij het zakken van de temperatuur, ontvluchten ze overal het ondiepe kustwater en zoeken dieper water op, maar in het voorjaar trekken zij weer naar de kust. Dan trekt ook een aantal dieren door Straat van Dover de Noordzee binnen. Dwars van België zijn ze niet zeldzaam en worden ze veel door de garnalenvissers gevangen (M. Poll, 1947). Volwassen dieren schijnen niet veel noordelijker te komen dan de Belgische kust, maar jonge dieren dringen in sommige jaren in groot aantal de Zeeuwse en Zuidhollandse stromen binnen (Redeke, 1941). Beneoorden ons land komen ze bijna niet voor; slechts enkele jonge dieren zijn bekend van Helgoland, de Kleine Belt en de Firth of Forth.

Het zou interessant zijn om na te gaan, waarom een dier als de Koornaarvis juist bij de Hollandse kust zijn noordgrens vindt. Er zijn meer zuidelijke trekkers, die hier ongeveer hun noordgrens hebben: Ansjovis, de Grote Zeenaald (*Syngnathus acus*), de Pijlstaartrog (*Trygon*) en de Zeekat (*Sepia*). Welke factor belet hun verder noordelijk te gaan?

Het ligt voor de hand bij een zuidelijk dier aan een temperatuurgrens te denken. Dat zou inhouden, dat in jaren met een warme voorzomer de trek noordwaarts zou kunnen plaatsvinden. Wij hebben aanwijzingen, dat dit althans bij jonge Pijlstaartroggen en *Sepia*'s het geval is; de volwassen dieren echter trekken niet verder wanneer zij eenmaal aan paaien toe zijn. Over de Koornaars hebben wij, wat dit betreft geen gegevens. Verder hebben wij de bewijzen, dat een warme zomer gunstig is voor het opgroeien van het broed van zuidelijke soorten langs onze kust.

Nu viel het eerste optreden van één jaar oude Koornaarvissen in 1948, dus juist één jaar na de zeer warme zomer van 1947. Na 1947 kwam als tweede topjaar voor het broed 1952, eveneens een warme zomer, toen de watertemperatuur van de Waddenzee 2° hoger dan normaal was.

Maar toch schijnt de Koornaar zich ook in uitgesproken koude zomers bij Texel voort te planten, want in de in dit opzicht beruchte zomer van 1956 werden veel koornaarjongen op Texel gevangen.

Tenslotte mogen hier nog enkele losse aantekeningen volgen. Omdat de Koornaarvis zo gemakkelijk in leven is te houden, niet te groot wordt en bovendien zo levendig is, is hij een ideale aquariumvis. De Koornaartjes zwemmen meestal in scholen, waarbij hun zilverwitte, overlangse band donker dan wel glimmend contrasteert tegen het groenbruine lichaam (de naam "koornaar" hebben ze te danken aan de goudgele verkleuring, die pas na fixatie optreedt!). Uit maagonderzoek van pas gevangen dieren is ons gebleken, dat zij in hoofdzaak leven van dierlijk plankton - net als bijvoorbeeld de kleine Spierinkjes, waarop ze uiterlijk ook zo lijken. In het aquarium laten de Koornaartjes zich gemakkelijk voeren met Aasgarnaaltjes (Mysis), watervlooien, wormpjes en gehakte Mossel. Als echter een stukje eenmaal stil op de bodem ligt, pakken ze het niet op, hetgeen een bewijs is, dat zij geen "grazers" maar jagers zijn.

Bij goede voeding groeien de dieren voortreffelijk en het lijkt dan ook niet uitgesloten, dat zij zich ook in gevangenschap zullen voortplanten, zodat wij de kans hebben ook iets naders over hun gedragingen bij de balts en bij het paaien te weten te komen.

Uit: De Levende Natuur, jaargang 60 (1957).

----- ALGEMENE VERGADERING -----

Zo mogelijk willen we onze eerstkomende Algemene Vergadering houden in de 2e helft van februari 1959. Indien hiertegen geen bezwaren bij ons binnenkomen, wordt deze vergadering schriftelijk gehouden.

- A g e n d a :
1. Ingekomen stukken.
  2. Jaarverslag van de Algemeen Secretaris.
  3. Jaarverslag van de Algemeen Penningmeester.
  4. Verslag van de Kas-contrôle-commissie.
  5. Begroting voor het jaar 1959.
  6. Benoeming Kas-contrôle-commissie.
  7. Verkiezing Algemeen bestuur.
  8. Rondvraag,

Toelichting.

2 - 5. Jaarverslagen, begroting en verslag van de kas-con-

trôle-commissie zullen, zodra ze gereed zijn, aan de leden worden toegezonden.

6. Namen van kandidaten voor de nieuwe kas-contrôle-commissie moeten voor 10 januari 1959 ter kennis van de Algemeen secretaris worden gebracht.

7. Aan de beurt van aftreden zijn :

a. de Algemeen secretaris, de heer J.H. Kroon te Leiden;

b. de Algemeen Penningmeester, de heer ir. H.E. Westenberg, 's-Gravenhage;

c. de le Algemeen commissaris, de heer M. Bot, Vlaardingen. Bovendien heeft de heer J.C. van Egdom, de Algemeen voorzitter, ontheffing van zijn functie als lid van het Algemeen bestuur gevraagd.

De heren Bot, Kroon en Westenberg stellen zich opnieuw herkiesbaar en worden door het Algemeen bestuur weer als candidaat gesteld, terwijl in de plaats van de heer van Egdom als Algemeen bestuurslid wordt voorgedragen de heer H. Compaan te 's-Gravenhage,

De namen van eventuele tegencandidaten dienen - met inachtneming van het bepaalde in artikel 4 van het huishoudelijk reglement - vóór 10 januari 1959 ter kennis van de Algemeen secretaris te zijn gebracht.

De heer H. Compaan is met ingang van 1 januari 1959 door het Algemeen bestuur benoemd tot Redacteur van "De Kor".

De stemgerechtigde leden kunnen hun voorstellen via de afdelingsvertegenwoordigers ter kennis brengen van de Algemeen secretaris.

De afdelingsvertegenwoordigers zijn :

van de gewestelijke afdeling Groningen, Friesland en Drente:

de heer R.L. de Graaff, Boven Oosterdiep 107, Voendam;

van de gewestelijke afdeling Overijssel, Gelderland, Utrecht :

de heer R.P. van der Griend, Marknesserweg 17, Emmeloord;

van de gewestelijke afdeling Zeeland, Noord-Brabant en Limburg:

de heer M. Minderhout, Prinses Margrietstraat 16, Middelburg;

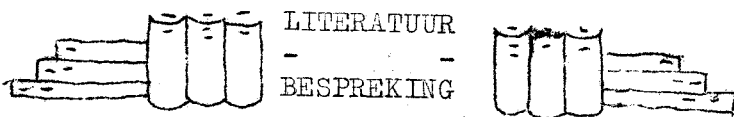
van de gewestelijke afdeling Noord-Holland:

de heer K. Zaal Jr., Dr. van Peltlaan 41, Bergen (N.H.);

van de plaatselijke afdeling Leiden en omstreken:

de heer J.C. van Welzen, Hartmanstraat 22, Leiden;
van de plaatselijke afdeling 's-Gravenhage en omstreken;
de heer J. de Haan, Melis Stokelaan 592, 's-Gravenhage;
van de plaatselijke afdeling Rotterdam en omstreken;
de heer J. Bos, Burg. Lefèvre de Montignylaan 151, Rotterdam N.

Namens het Algemeen bestuur,
J.H. Kroon, Algemeen secretaris,
Leeuwerikstraat 8, Leiden.

AQUARIUMVISSEN-ENCYCLOPAEDIE
NIEUWE IMPORTEN

Aan het slot van mijn bespreking van de Aquariumvissen-Encyclopaedie van J.J. Hoedeman - zie DE KOR nr. 53 (5/1954) pag 40 - kon ik vermelden, dat het de bedoeling van de auteur was dit boekwerk ook in de toekomst zijn waarde te doen behouden door van tijd tot tijd een supplement te laten verschijnen, waarin alle eventuele wijzigingen en aanvullingen, alsmede gegevens over nieuwe importen zouden worden opgenomen.

Het eerste supplement is inmiddels verschenen in de vorm van een boek van bijna 200 pagina's, wederom gedrukt op uitstekend papier en voorzien van 24 afbeeldingen in kleur en 98 zwart-wit illustraties.

Een verbetering ten opzichte van het hoofdwerk is, dat thans op twee na alle afbeeldingen in kleur in plaats van te zijn gemaakt van aquarellen, voortreffelijke kleurenfoto's van levende vissen zijn.

Het gehalte van de zwart-wit foto's laat op een enkele uitzondering na - fig. 461, pag. 693 - eveneens weinig meer te wensen over. Ook in dit aanvullende boekwerk is vooral aandacht besteed aan de wetenschappelijke naamgeving en biologische bijzonderheden der besproken vissen; de daarbij vermelde literatuur-opgaven maken het opzoeken van speciale artikelen over een bepaalde soort gemakkelijk.

Aan het eind van dit vrij omvattende werk is een alfabetisch

register opgenomen, dat door het gebruik van verschillende lettertypen nog aan overzichtelijkheid heeft gewonnen. Hoewel dit boek in eerste instantie voor zoetwater-aquarium-liefhebbers van grote betekenis is, kunnen voor zee-aquarium-liefhebbers van belang zijn de gedeelten over o.a. de orde Syngnathiformes (Zeenaaldachtigen), de orde Mugiliformes (Har-derachtigen, Koornaarvissen), de families Monodactylidae (waar- toe de bekende *Monodactylus argenteus* behoort) en Toxotidae (Schuttervissen), alsmede over de onderorde Gobioida (Gron- delachtigen). Interessant is b.v. de duidelijke beschrijving - met schetsjes - van het schietapparaat van *Toxotes jacula- tor*; immers, met behulp van dit apparaat schiet de Schutter- vis een aantal waterdruppels af op zich boven de wateropperv- vlakte bevindende prooidieren, teneinde deze, wanneer ze in het water vallen door de beschieting, verder te kunnen bemach- tigen.

Het ware toe te juichen, indien in een volgend - eventueel speciale - aanvulling soortgelijke besprekingen van meer spe- cificke zee-aquariumvissen uit koude, subtropische en tropi- sche zeeën zouden worden opgenomen, temeer nu de importen van dergelijke vissen in de loop van de laatste 5 jaar ook in Ne- derland belangrijk zijn toegenomen.

De uitgever van het thans voor mij liggende eerste aanvullen- de boekwerk, dat als ondertitel "Nieuwe importen" draagt, is wederom De Bezige Bij te Amsterdam; de prijs bedraagt f 16,75.
G.G.P.Wouda

----- EEN AARDIG BOEKJE OVER RIVIERA DIEREN -----

door

H.A. van Vlimmeren

Gaarne wil ik u attent maken op een aardig boekje, dat ik ont- dekte in Sanary.

In Frankrijk zijn betrekkelijk weinig boeken te koop over de Middellandse Zee-dieren. Er zijn wel enkele mooie en zeer dure werken, maar in het goedkopere genre vonden we pas dit jaar een werkje, dat de moeite waard is. Het heet :

"Les Pêches d'Amateurs en Méditerranée" door Jean Euzière, uitgegeven door Robaudy te Cannes. Prijs frs. 525,---. Zoals uit de titel reeds blijkt, is dit een boekje voor sport-

vissers. Achtereenvolgens worden behandeld :

1. De belangrijkste eetbare vissen, welke men langs de kust kan vangen. In dit hoofdstuk geeft de schrijver uitvoerig gegevens over de plaatsen, diepten en tijden waar de vissen voorkomen.
Voorts wordt vermeld hoe men ze het best kan vangen, wat ze eten en ..... hoe ze smaken.
2. Mollusken. Korte opgaaf van eetbare of als aas te gebruiken mollusken.
3. Cruſtacea. (12 stuks)
4. Algemene gegevens over de Middellandse Zee.
5. Het vissen in de Middellandse Zee.
6. Het aas.
7. Een aantal recepten. Het lezen van dit laatste gedeelte gaf me een ernstige schok. We lezen daar onder meer recepten voor Soupe d'anémones de mer, Ommelette d'anémones de mer, Beignets d'anémones de mer. Deze gerechten bestaan hoofdzakelijk uit Sulcata's en Actinia's!

Het boekje is voorzien van een groot aantal tekeningen, die echter niet al te nauwkeurig zijn, zodat determineren aan de hand daarvan een riskant werk is.

----- NIEUWS UIT ONZE AFDELINGEN -----

LEIDEN

VERGADERING van BIOLOGIA MARITIMA, afdeling Leiden op Woensdag 22 oktober ten huize van de heer J.H. Kroon te Leiden. Op deze vergadering kregen de leden en gasten de gelegenheid hun kleurendia's te vertonen. Allereerst projecteerde de heer de Jong een sublieme collectie kleurenfoto's van bloemen en dieren (insecten, zoet-water- en zee-dieren). De kleuren waren fantastisch mooi. De Ectachroom filmen waren door de heer de Jong zelf ontwikkeld. Vooral de macro-opnamen van bijtjes, rupsen, Betta's en andere zoet-water- en zee-vissen waren bewonderenswaardig.

Hierna projecteerde de secretaris de foto's van de heer Flaman, waaronder enige mooie foto's uit Artis, van de heer van

Welzen en de heer Eriks, waarvan een serie foto's over de deling van een Wasroos zeer de aandacht trok.

Tot slot projecteerde hij een serie eigen kleurendia's. Wij prijzen ons gelukkig zoveel goede aquariumfotografen in ons midden te hebben, die met veel liefde en toewijding alle mooie belevenissen, kleuren en lijnen van hun zee-aquarium op de kleurenfilm, met behulp van flitslampen, proberen vast te leggen.

Een mooie en leerzame avond, tevens goed bezocht.

K.

----- WINTERTENTOONSTELLING -----

Op Vrijdag 19 december om 15.30 uur is in het Artis Aquarium, Plantage Middenlaan 53 te Amsterdam een tentoonstelling "Juwelen van het koraalrif" geopend. Wij wexken onze leden gaarne op daar een kijkje te gaan nemen.

----- CONTRIBUTIE 1959 -----

Nog kunt u zich de incassokosten besparen! En daarmee bespaart u mij meer werk! Vervul vóór het eind van het jaar uw plicht tot betaling van de contributie.

Vriendelijk, doch dringend verzoek omgaand een bedrag van f. 6.-- over te maken op postrekening nr. 104739, ten name van ir.H.E. Westenberg, J.v.Oldenbarneveltlaan 20, 's-Gravenhage.

Bij voorbaat hartelijk dank voor de medewerking.

LET OP! Vorige maand stond er abusievelijk een verkeerd giro nummer vermeld. Het juiste gironummer is 104739.

Algemeen secretaris: J.H.Kroon, Leeuwerikstraat 8, Leiden;
(Inlichtingen over en aanmelding voor het lidmaatschap;
alle algemene correspondentie betreffende de vereniging

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen en/of illustraties alleen geoorloofd met schriftelijke toestemming van de redactie.

I N H O U D

Aan u de keus	33
Adriatische Zee, Onze reis naar de -	67
Aesthetisch zee-aquarium, Enige tips om te komen tot een -	2, 18, 54, 115
Afdelingen, Nieuws uit onze -	11, 31, 51, 95
Algemene vergadering 1958	17
- , verslag van de -	47
Algemene vergadering 1959	163
Ambletouse, Biologisch werkkamp in -	81
Aquariumvissen-encyclopaedie	165
Artemisschelp	12
Atherina presbyter	160
Biologisch werkkamp in Ambletouse	81
Blennius-eieren	86
Bunodes gonnecous	105
Camperduin, Zeewieren bij -	63
Caulerpa prolifera en C. ollivieri	137
Congres 1958	33, 49, 53, 62, 65
Crustacea, Verslag over gevonden	131
D A T Z	30, 76
De zee voor Schouwen	9
Eelsteenhemoon	105
Een zee vol geheimen	77
Eens per jaar	97
Enige tips om te komen tot een aesthetisch zee-aquarium	2, 18, 54, 115
Ensis siliqua	98
Fucus-zônering	125
Gemarmerde Sidderrog, De -	24
Glanzende Tepelkoorn	93
Groeisnelheid van het Tafelmesheft, De -	98
Groen-, bruin- en roodwieren, De gevonden -	158
Grijze Zeehond bij Texel, Een -	42
Halichoerus grypus	42
Halidrys siliquosa	89
Harder als aquariumvis, De -	6
Heremietkreeft, Zelfverminking bij de -	46
Inhoud	169
Keeping the dwarf Sea horse	78

Koornaarvissen langs de Nederlandse kust	.160
Koraalrif, Op het -	.154
Laagwatertijden	
15, 32, 48, 52, 64, 80, 96, 108, 124, 136, 152	
Literatuurbespreking	16, 28, 44, 57, 76, 107, 151, 165
Maritieme aantekeningen van een vacantiereisje	35
Nieuws uit onze afdelingen	11, 31, 51, 95, 167
Nudibranchia van de Oosterschelde, De -	22
Oosterschelde, De Nudibranchia van de -	22
Patella-onderzoek	.100
Plankton van Schouwen, Het -	61
Purperslak, Jonge -	94
Rivièra-dieren, Een aardig boekje over	.166
Samenwerking?	60
Sanary, Een tweede tocht naar -	.109
Schouwen, De zee voor -	9
Schouwen, Het plankton van -	61
Sea horse, Keeping the dwarf -	78
Seksen an de natuur, Zin en ontstaan der -	28
Sidderrog, De Gemarmorde -	24
Strand in kleuren, Het -	29
Strijenham, Verkenning bij -	.129
Taal der dieren, Wetenschap bestudeert de -	90
Tafelmesheft, De groeisnelheid van het -	98
Tepelhoorn, De Glanzende -	93
Ter navolging	50
Texel, Een Grijs Zeehond bij -	42
Tips om te komen tot een aesthetisch zee-aquarium, Enige -	
2, 18, 54, 115	
Torpedo marmorata Risse	24
Vacantiereisje, Maritieme aantekeningen van een -	35
Verkenning bij Strijenham	.129
Vissen vangen onder water	.135
Wetenschap bestudeert de taal der dieren	90
Wieren, De gevonden groen-, bruin- en rood-	.158
Wij lezen voor u	44, 57
Zee-aquarium	.120
Zee-aquarium, Enige tips om te komen tot een aesthetisch -	
2, 18, 54, 115	
Zeemollusken-verslag	82
Zeepaard, Het	16, 79

Zeewieren bij Camperduin	63
Zelfverminking bij de Heremietkreeft	46
Zin en ontstaan der seksen in de Natuur	28
A u t e u r s	
L. Athos	
Zee-aquarium (voor gevorderden	120
J. Bos	
Onze reis naar de Adriatische Zee	67
Prof. Dr. H.C. Delsman	
Op het koraalrif	154
F. Everstijn	
De Harder als aquariumvis	6
Zelfverminking bij de Heremietkreeft	46
Hetty Kommandeur en Piet Roos	
De gevonden groen-, brain- en roodwieren	158
J.Th. Koster	
Zeewieren bij Camperduin	63
Ingvar Kristensen	
De Artemisschelp	12
De Gemarmerde Sidderrog	24
De groeisnelheid van het Tafelmesheft	98
Een grijze Zeehond bij Texel	42
Kan de Fucus-zônering berusten op verschillen in snel- heid van uitdroging tijdens droogvallen?	125
Koornaarvissen langs de Nederlandse kust	160
J.H. Kroon	
Caulerpa prolifera en C. ollivieri	137
Enige tips om te komen tot een aesthetisch zee-aquarium 2, 18, 54, 115	
Pierré de Latil	
Wetenschap bestudeert de taal der dieren	90
Jan Lucas	
De zee voor schouwen	9
Het plankton van Schouwen	61
H.P. Ober	
De Glanzende Tepelhoorn	93
Sikko Parra	
Verslag over gevonden Crustacea	131
A. Punt	
Patella-onderzoek	100

Piet Roos, Hetty Kommandeur en -	
De gevonden groen-, bruin- en roodwiercn	.158
G.J. van Róssum	
Bunodes gemmaceus (Edelsteenamoón).	.105
Wim Schoevers	
Zcemollusken-verslag	82
C. Swennen	
De Nudibranchia van de Oosterschelde	22
J. Turlings	
Wij lazcn voor u	44, 57
H.A. van Vlimcrén	
Blennius-eieren	86
Een aardig boekje over Riviera-dieren	.166
Een tweede tocht naar Sanary	.109
Jonge Purperslakken	94
Laritiónc aantekeningen van een vacantiereisje	35
Ter navolging	50
Verkenning bij Strijeham	.129
Vissch vangen onder water	.135
G.G.P. Wouda	
Halidrys siliquosa	89
K l e u r e n f o t o ' s	
Driebandkoraalvisje	.153
Het ideaal van monige zee-aquarianer	1
T e k e n i n g e n	
Aquariummeubel	19, 20, 21
Blennius-eieren	86, 87, 88
Blennius-jong	88
Caulerpa ollivieri	.139
Caulerpa prolifera	138, 142, 145, 147, 148
Dekruit	6
Een Martinit wandbakje	2
Inzetten ruit	4, 5
Lampenkap	56
Martinit wandbakje, Een -	2
Rotspartij	.117
Ruit inzetten	4, 5
Wandbakje, Een Martinit-	2